

Алеко Константинов

Какво? Швейцария ли?...

Българино, пожелай ми живот и здраве, за да имам възможност да вдигна завесата, която разделя градския живот от омайните прелести на нашата дивна природа, и ти ще се влюбиш в тази природа, както никоой юноша никога не е любил. Ти си работил шест дни и си обезчестил настоящия хляб за седмицата. На седмия ден не се отбивай в кафенето, нито в кръчмата. Не ти ли омръзна еднообразието: димът на цигарите, туй глупаво тракане на заровете и билиардните шарове, вулгарните завсеклици, прозевките и туй вечно чувство на някаква неудовлетвореност, и тази вледенена инертност, и тази плесенясала апатия-не ти ли омръзнаха? Послушай ме: посвети един от летните и празнични дни на природата и ако тръгнеш с мене, уверявам те, ни един хубав празничен ден няма да останеш в града.

Ние сме, да речем, сто души. Обличаме се в пътнически дрехи, снабдяваме се според средствата си с храна и от железопътната станция тренът ни понася към Цариброд. Ти не си шовинист, в гърдите ти не гори войнствен огън, но все пак ти си рожба на своето време и не можеш да се освободиш от понятията и чувствата на съвременниците си и като българин, минавайки през Сливница, не можеш да не полюбопитствуваеш къде са ония места на тридневните сражения, с които българинът се подигна в очите на света, като доказа, че умее да мре не само за свое, но и за общо благо. Между сто души пътници все ще се намерят неколцина, които с разказите си ще оживеят във въображението ти картините на сраженията върху дремещите сега голи хълмове. Тия разкази за херойски подвизи ще предизвикат у тебе особени вълнения, ще възбудят нови чувства, които ти не изпитваш в кафенето нито при таблите, нито при скамбия... Ето Драгоманския проход. Като змия се извира тренът между хълмовете-скалисти надясно, покрити с лес наляво. Да, да, с лес покрити. Тия оголени допреди десет години хълмове са вече завардени и да ти е драго да погледнеш сега вълнистите върхове на гъстите млади дървета. Цариброд. Полицейските власти са уведомени, че пристигат стотина български туристи и те са се разпоредили вече да ги настанят за ношуване. Тяхната любезност и услужливост те трогва. Ти благодариш тях, благодариш и на съдбата, която изрина ония полицейски служители, които според разказите на царибродчани като пладнешки разбойници са карали на сила да им носят ялови овци и да им водят ялови...

Зора се сипва. От всички страни се стичат към определения пункт бодрите туристи. Дава се сигнал за тръгване, водачите напред и след тях от разни съсловия и възрасти, стегнати за поход, снабдени с лека провизия, разсипват се по шосето и закрчават пътниците. Едно

продължително „ура“ гръмват от лявата страна на пътя. Тук са карантинните бараки, в тях са ношували половината от другарите ви. Присъединяват се и те с песни, с весел говор, със смях, разбуждат цялата долина. Никой не знае положително колко километра има път да се върви. Едни казват 10, други 15, трети 25, но утринта е тий примамлива, тий леко се диша на открито поле, щото преставаш да се интересуваш за времето и разстоянието, а само ти се иска да напред и напред към предназначенията цел, а тази цел е Погановският манастир.

Ето Желюша. Тук напускаме шосето и се отбиваме в пътя наляво. Почва се възлизането. – „Полека, момчета, ще се заморите“. Но младостта слуша ли? Плъзнали като кози по оная зеленина, весели, бодри, да не им се нарадваш. Па и старостта сдава ли се толкова лесно? Старо с младо се надпреварва и не сецат как е изкачен хълмът. „Стоой!“ Малка почивка. Погледнете изгрева на слънцето! Вижте как се осветляват постепенно върховете. А долу, в долината, виждате ли каква млечна пелена се разстила? Цариброд е потънал в мъглата. Погледнете сега на югозапад. Виждате ли онези просечени сиви гигантски скали, блеснали на слънцето! Те тий успоредно се спущат в бездната, гдето протича реката Ерма. Под тези колосални отвесни скали, край реката, е Погановският манастир, потънал отвред в зеленината на дъбовия лес, който покрива стотини разнообразни по форма и величина хълмове. Сега вече никоя сила не може ви съдржи, никое разстояние не може ви уплаши, вие рабравяте всички условия и задължения на градския си живот и се устремявате към този рай, който постепенно ви се открива и открива нови и нови прелести и разнообразни картини.

Вие настигате селото Планиница, кацнало на върховете на два конически хълма, но то не отвлича вашето внимание. Скалите, по-скоро до тези чудни гигантски скали! Минувате село Бански дол и нито го погледате даже. Скалите, скоро! Боже, каква е тази пропаст! Каква е там онази бездна, от която се издигат облаци към небето? Спускайте се надолу, спускайте се по стръмнината, потънете в гъстата мъгла, на дъното на бездната е селото Погановци. Не се спирайте, напред! Още малко, още един хълм... Погледнете сега!... В този момент ще въздъхне ли някой за Тирол и Швейцария, че да го цапна по устата!... Господааа! Гледайте бе, гледайте хубости, гледайте чудеса... Защо е тий беден човеческият език, защо е тий слабо моето перо! Е, как да опиша сега ония колосални порти, образувани от разноцветни скали, в които е прикован моят поглед? Как да опиша фантастичните фигури, които гледам през тия порти? Как да дам понятие за тая райска долина, окръжен с

всевъзможни лесисти хълмове? Мога ли да схвана неизчислимите отгънъци в игрите на светлината и цветовете? Всички сили и способности немеят пред туй подавялюще величие и всичко се съсредоточва в зрението, в нямото благоговейно съзерцание... Да ми е да хвана целия свят за яката, да го дотъртя дотука и да им извикам:

– Гледайте бе, дураци, какво се врите из вашите вмирисани градове и села!...

Слизаме на Пагоновския манастир. Бедният манастир. Да останеше на неговите полусрутени сградици, и десет в година не би се полакомили да го посетят, макар че от магерницата му стърчи комин, строен от великия защитник на Перник, от Кракра. Какъв поразителен контраст между вехтите полуизгнили къщички и величествените отвесни скали, които се издигат зад тях, и девствените гори, които ги окръжават. Вий си подкрепяте с храна и почивка силите и бързате да напуснете сиромашката печална сграда, за да потънете в омайното царство на вечно тържествуващата разкошна природа. Вий вървите край брега, срещу течението на шумящата Ерма, и се приближавате към основанията на паралелно издигнатите към небесата скали; те притискат реката и тя сърдита, разпенена, шумно скача от камък на камък и бърза да се освободи и освободена, разстила своите пенливи води, от които се чуват облекчителни въздишки. Вий се прощавате със слънчевите лъчи и прониквате в сенчестия и хладния гигантски пролом. Не се опитвайте да видите върховете на скалите, между които тече реката-ще ви падне шапката и ще видите само прелестното синкаво българско небе и леки пушни облачета; напразно гледате – можете да ги водите само от страна. Спуснете си погледа надолу и нека очите ви се устремят в пролома, срещу течението на раздразнено шумящата вода; вижте как се катерят растенията и се стремят да зърнат слънцето. Проломът се извира и продължава, но жадното око не може да проникне какви чудеса се крият в туй тайнствено ущелие: брегът край скалите се свършва и дълбока вода лиже подножията на скалите от двете страни. Ето един смелчаг, освобождава се от облеклото си и плахо нагазва в струите на Ерма. Той гази в едно направление, в друго, в трето – търси брод. Той стъпва на една скалица, издигната сред реката, издига се с помоща на тоягата и почва да дебне към завоя на пролома и се вира... Щастливецо, обади ни какво има там?... Ерма заглушава нашия глас, а щастливецът, вкаменен, като че сраснат със скалата, върху която е стъпил, забравя нас, забравя целия свят и гледа... Ето го, връща се. Ний го обсипваме с въпроси, а той, като че пробуден от дълбок сън, гледа ни като замаян и във въздишката му се

смесва само думата: „Остави се!“... Колко дребни, боже, колко дребнички животинки изглеждаме ний сега между тия колоси. Но умни животинки! Ний ще се ухитрим да преодолеем препядствията и най-накрая все пак ний ще бъдем победители. Ний ще се снабдим с хиляди приспособления и когато и да е, ще се покатерим по гърдите на тия горди гиганти, а засега – като не можем направо – ще заобиколим и ще погледнем от върха на скалите в пропастта. Вий, които не разполагате с още един свободен ден – сбогом, бързайте да не пропуснете трена, а ний оставаме.

И ето възлизаме. Манастирът като че почва да потъва в пропастта, а пред очите ни хоризонтът става все по-широк и по-разнообразен. Нахлуваме в гората, пълзим нагоре, разгръщаме клоновете, пращат от устрема сухите съчки, сипят се камъчета под нозете ни; ний се качим. Где умора пред тия все нови и нови картини. Пред нас скала, наляво пропаст, надясно гъста сплетена гора. „Напред, момчета!“ И по една ивица от няколко сантиметра, опрени с ляво рамо о стената, един след друг, ловим се ту за за камъни, ту за корени, ту за тревата и ето ни над препядствието. Где са горите гиганти? – Под краката ни. Где е земният рай? – Пред очите ни... Ний сме на една височина двойно по-голяма от тая на скалистите стени. Стига вече, нали стига? О, не! С българина не се шегувай, не го дразни-иди сега, че спирай буйния стремеж на младия български турист. Златната средина се спира, младостта полита към върха на гората, смелостта се устремава в пропастта. Иди ги спирай, ако можеш! Тия, които се покачиха на върха, могат да се похвалят, че са слезли през места, по които не е стъпвал човешки крак; но пък един от тия, които се спуснаха в бездната, е направил до такава степен отчаян подвиг, който ще направи чест на най-смелия алпийски турист.

Спускат се четворица, между които един офицер; от скала на скала, чрез сума препядствия, те слизат стотина метра надолу и... стоп! Пред тях зинала пропастта; за връщане назад и дума не станала; пред тях се спуска първо една отвесна скала, около осем метра височина; на два метра от върха едно издадено камъче позволява да се стъпи добре с единя само крак; под туй камъче шест метра скала надолу и под нея мялки групи камъни, а зад тия камъни – двеста метра пропаст. Нашият турист, за да открие път за другарите си, спуска се по скалата, кацва на издаденото камъче и се впива като прилеп в скалата, с разперени ръце. Другарите изтръпнали от ужас. Няколко секунди колебание, едно „прощавайте“ и... туп върху камъните. Другарите чуват шума от падането и веднага думите: „Слава богу, жив и здрав съм, господа, вървете наляво“...

(Ще злословите ли и за такъв българин, вий, кафененски герои?)...

Хубостите на тази екскурзия не се изчерпват само с околностите на Погановския манастир. Кото стигнете в живописното соло Власи, пред нас се изпречват не по-малко величествени скали, прорязани в дъното от същата буйна Ерма, и образуват чудесния пролом Ждрело. През Ждрелотовият виждате една мила долина, пресечена от реката, и на среща хълмове, покрити с лозя. Какво разкошно селце, какви величествени околности: от една страна гигантският пролом на пъстрите скали, по средата зелена долинка, разцепена с лъкатушната река, до реката извира топла вода, наоколо пълно с овощия, насреща лозя и селцето, кацнало на единия склон на скалите; а зад всичко това околностите на Погановския манастир. Да не можеш да се нагледаш, а още повече – не можеш да се начудиш где се е въртяла нашата комисия за избиране на санаториуми, та не е дошла в този райски кът, който твърде лесно може да стане достъпен и да привлече хиляди посетители. Аз не се съмнявам, че когато и да е, ще загърми, и далеч ще загърми, славата на село Власи.

Има бъдеще нашата хубава България!

София, 12 октомври 1895 год.

P.S. Ще доживеем ли до свободни екскурзии по Пирин и Шар планина, господа туристи?

КРАЙ

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3716>]